

Maja Bosnar

Reflections on in/formal education – a public lesson in abstraction

Abstract: This paper presents a study of an artistic and cultural event, the project *Murtić 100*, marking the centenary of the birth of one of the most significant abstract painters of the regional and international visual arts scene – Edo Murtić. The study shows to which extent representative exhibitions and cultural events strengthen art and visual culture through in/formal education. The main instrument of the study was a survey examining who constitutes today's audiences, how much they are educated in the field of fine and visual arts and how they understand the concept of abstract painting and the role of a visual artist as a pedagogue in the system of museological and gallery practice. The study is divided into two segments. The first segment pertains to the research conducted in Zagreb during the project *Murtić 100*, which was held in the course of May and June 2021 in several prominent exhibition spaces (the Meštrović Pavilion, the Lauba Gallery, the Department of Prints and Drawings, the Academy of Fine Arts of the University of Zagreb, the symposium *Gesture and Freedom*, etc.), and it shows the effect of the topic of abstract painting on the audience. The second segment of the study will be implemented in Belgrade in 2023, when the project *Murtić 100* moves to the Museum of Contemporary Art.

Keywords: abstract painting, museological and gallery practice, audience, artist-pedagogue

Translated by Aleksandra Marković

Maja Bosnar

Refleksije o in/formalnom obrazovanju – Javni čas apstrakcije

Apstrakt: U radu je predstavljeno istraživanje o umetničkom kulturnom događaju, projektu *Murtić 100* kojim je obeležen jubilej stogodišnjice rođenja jednog od najznačajnijih slikara apstrakcije regiona i međunarodne likovne scene, Ede Murtića. Istraživanje prikazuje u kojoj meri reprezentativne izložbe i kulturni događaji podstiču osnaživanje likovne i vizuelne kulture kroz in/formalno obrazovanje. Glavni instrument istraživanja bila je anketa koja je ispitivala ko je sadašnja publika, kakvo je njeno obrazovanje iz likovnih i vizuelnih umetnosti, razumevanje pojma apstraktnog slikarstva i uloge likovnog umetnika kao pedagoga u sistemu muzeološke i galerijske prakse. Istraživanje je podeljeno u dva segmenta. Prvi istraživački deo je obavljen u Zagrebu, za vreme dešavanja projekta *Murtić 100* koji se održavao tokom maja i juna 2021. godine na nekoliko najznačajnijih izložbenih prostora (Meštrovićev paviljon, Lauba, Kabinet za grafiku, Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, simpozijum Gesta i sloboda i dr.) i prikazuje efekte teme apstraktnog slikarstva na publiku. Drugi deo istraživanja će se realizovati u Beogradu 2023. godine kada se projekat *Murtić 100* seli u Muzej savremene umetnosti.

Ključne reči: apstraktno slikarstvo, muzeološka i galerijska praksa, publika, umetnik-pedagog.

Uvod

Likovna/vizuelna kultura kao predmet u formalnom obrazovanju zaokružuje i razvija suštinska znanja o kulturi u nacionalnom i globalnom diskursu. Učenjem o umetnostima, kultiviramo sliku stvarnosti kao i razumevanje uloge svakog pojedinca u razvijanju kulture društva kom pripada. Detektovanjem vizuelnih senzacija dešifruju se vizuelne poruke svakodnevnog života i oblikuje se podučavanje i učenje o likovnom i vizuelnom stvaralaštvu, koje ujedno osnažuje intelektualnu sferu ljudskog života. Likovna pedagogija ima dugu i bogatu praksu u istoriji obrazovanja koja se odvija u različitim oblicima formalne nastave u školama, informalnoj edukaciji muzeološke i galerijske prakse, programima institucija kulture i raznim projektima kulturnog sektora. Sve ovo čini „edukativnu mrežu“ u kojoj se kreću kustosi, stvaraoci-umetnici, likovni umetnici-pedagozi i publika (Žilber, 2005). Transfer od formalnog ka informalnom i neformalnom podučavanju i učenju objedinjuje celoživotno učenje (Cindrić i sar., 2010; Kuka, 2012).

Formalno i informalno učenje se nadovezuje i prožima u području likovnih i vizuelnih umetnosti. Stečena osnova likovnih i vizuelnih umetnosti na časovima likovne kulture, dalje se razvija van učionice praćenjem umetnosti u stvarnom životu i radu. Evaluacija ishoda formalnog učenja likovne kulture sagledava se u praćenju efekata koju stvara umetnost na publiku u javnom prostoru. Tačnije, ishod učenja je refleksija publike prema umetničkom stvaralaštvu i delu, umetničkom događaju (Žilber, 2005). Ishodi učenja proizilaze iz postavljenih ciljeva i zadataka učenja, koji se definišu i kreiraju u kulturnoj i obrazovnoj politici, koju kreira prosvetna vlast, oslonjena na lokalnu zajednicu i škole (Baranović, 2015). Već je pomenuto da je ishod učenja u umetničkom području likovnih i vizuelnih umetnosti najočigledniji i najmerljiviji u praćenju posećenosti i prihvatanju reprezentativnih umetničkih događaja-izložbi. U daljem izlaganju prikazaće se samo deo istraživanja koji je pratio veliki umetničko-likovni program i koji je stvorio efekte u javnom kulturnom diskursu.

U daljem razmatranju, u ovom radu prikazan je samo jedan segment koji se odnosi na umetničko-kulturni događaj, projekat *Murtić 100*, kojim je obeležen jubilej stogodišnjice rođenja jednog od najznačajnijih slikara apstrakcije regiona i međunarodne likovne scene Ede Murtića. *Murtić 100* odvijao se u Zagrebu u periodu između aprila i juna 2021. godine, a čija se retrospektiva očekuje i u Beogradu u Muzeju savremene umetnosti 2023. godine.

Apstrakcija kao likovni pojam u formalnom i in/formalnom okruženju učenja

Opšte je poznato da su škole mesta gde se uči. To se uglavnom odnosi na formalno obrazovanje koje se odvija prema školskim i predmetnim kurikulumima. Pojam formalnog učenja direktno se vezuje za školu kao fizičko uređenje: holovi, sale, učionice, kabineti, radionice i sve ono što se nalazi u ovim prostorima, kao što su table, klupe i sva prateća didaktička oprema. Međutim, podučavanje o likovnim i vizuelnim umetnostima i u formalnom učenju izlazi iz prostora učionica i škola. Podučavanje može da se odvija i u drugim okruženjima učenja kao što su institucije kulture (muzeji i galerije) i umetnički prostori gde se odvija umetnička praksa (ateljei, umetničke radionice, kabineti za grafiku, skulpturu, mozaik i dr.) Formalno podučavanje predmeta Likovna kultura odvija se od predškolskog, preko osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, a uskostručno razvija se u umetničkim školama i na umetničkim likovnim akademijama i fakultetima. Formalno¹ (obavezna je 1 godina predškolskog vaspitanja i osnovna škola) obrazovanje se definiše kao institucionalno obrazovanje, a podrazumeva proces koji

1 Obavezno obrazovanje u Srbiji je: 1. Pripremni predškolski program (PPP) kao priprema za upis u prvi razred i

2. Osnovna škola. <https://mpn.gov.rs/prosveta/predskolsko-i-osnovno-obrazovanje-2/>

se odvija u okviru jasno definisanog formalnog obrazovnog sistema, pravno je legitimisan, i njegov krajnji rezultat je sticanje određenih znanja i veština (Kuka, 2012: 198).

Veliki deo likovne publike poslednja formalna znanja o likovnoj kulturi stekla je u srednjoškolskom obrazovanju, koje je trajalo jednu, dve ili sve četiri godine školovanja, u zavisnosti od programa usmerenja i tipa škole (Bosnar, 2018).

Kao što je već opštepoznato, likovna kultura je koncipirana kao praktično-teorijska nastava u predškolskom i osnovnoškolskom obrazovanju (razredne i predmetne nastave), dok je u srednjim školama ovaj odnos između prakse i teorije obrnut, dakle program postaje teorijsko-praktični. Mali broj učenika posle završene osnovne škole se usmerava prema umetničkom školovanju koje se odvija u školama za dizajn i primenjenu umetnost. U umetničkim školama postoje različita uskostručna usmerenja kao što su likovni tehničar, dizajner tekstila, dizajner enterijera i dr. Posle srednjih umetničkih škola veliki broj učenika se opredeljuje za umetničke likovne akademije i fakultete i fakultete za primenjenu umetnost i dizajn.

Nakon navedenih odrednica gde i kako se stiču formalna znanja o likovnim i vizuelnim umetnostima kroz predmet Likovna kultura, treba pomenuti drugi i treći segment sticanja znanja o umetničkom području koje se nastavlja posle formalnog, ili čak i paralelno, a to je neformalno ili informalno učenje.

Neformalno obrazovanje je vrsta obrazovnog procesa koji uključuje vaninstitucionalne obrazovne delatnosti kojima se stiču određena znanja i veštine, a učešće u takvim aktivnostima je dobrovoljno. Informalno obrazovanje obuhvata različite oblike sticanja znanja i veština koje obuhvataju samoinicijativne ili spontane oblike obrazovanja, tj. spontane oblike prenošenja znanja, stavova, veština.

Sva tri navedena oblika vaspitno-obrazovnih aktivnosti zajedno čine homogenu celinu koja se zove koncept doživotnog učenja – Long Life Learning (Cindrić i sar., 2010; Kuka, 2012).

Postalo je sasvim jasno i očigledno da je neformalno obrazovanje sve rašireniji i prisutniji oblik učenja i obrazovanja, a da je neformalno i informalno obrazovanje postalo i neophodnost modernog života i rada. Informalno je posebno značajno za likovne i vizuelne umetnosti jer se ono nadovezuje na koncept celoživotnog učenja, takozvanog „rada na sebi“, jer ostavlja pojedincu da se dalje izgrađuje i kreće u kulturnom području. Taj podsticaj za učenje je zaista vredan pažnje.

U svim etapama i oblicima učenja i podučavanja o likovnoj i vizuelnoj kulturi, brojni su sadržaji i teme koje se istražuju. Mnogo je vizuelnih senzacija, likovnih pojmova, koji se determinišu u samoj nastavi kroz teorijski i praktičan, likovni pristup. Jedan, čini se od najtežih likovnih pojmova u obradi novog gradiva je apstraktna umetnost koja, iako nastala još početkom 20. veka, ishode učenja nije uspeła da zaokruži u praktičnom, stvarnom životu.

O apstraktnoj umetnosti ili bespredmetnoj umetnosti (engl. *non-objective art*) u likovnoj kulturi se govori u predmetnoj nastavi osnovnoškolskog obrazovanja kroz likovni praktični rad, kada se uče osnove teorije forme, likovni elementi i principi komponovanja. U srednjoj školi i gimnazijama pojam apstraktnog kroz teorijske koncepte teorije umetnosti i umetničke prakse pominje se informativno na časovima likovne kulture prirodno-matematičkog usmerenja. Mnogo više vremena je posvećeno apstraktnoj umetnosti na društvenim usmerenjima gimnazijskog školovanja, gde učenici predmet Likovnu kulturu pohađaju sve četiri godine (Bosnar, 2018).

Pojam apstrakcije u likovnim umetnostima vezuje se za kubistička istraživanja ruskog slikara Vasilija Kandinskog (Wassily Wassilyevich Kandinsky), koja počinju 1910. i traju do 1914. godine, a koja prihvataju i drugi umetnici tog vremena i koja traju do danas. Apstraktna umetnost (engl. *abstract art*, nem. *abstrakte kunst*) označava apstraktno slikarstvo, apstraktnu skulpturu, apstraktnu fotografiju, apstraktni film itd. Pridev apstraktno označava nemimetička i neprikazivačka umetnička dela. Umetničko delo je apstraktno ako njegova pojavnost i značenja nisu određeni prikazivanjem stvorenja, predmeta, situacija ili događaja. Apstraktno umetničko delo

određeno je procesom stvaranja, materijalnom i prostornom strukturom svoje pojavnosti ili ai-koničkim semiotičkim aspektima (Šuvaković, 2011: 83).

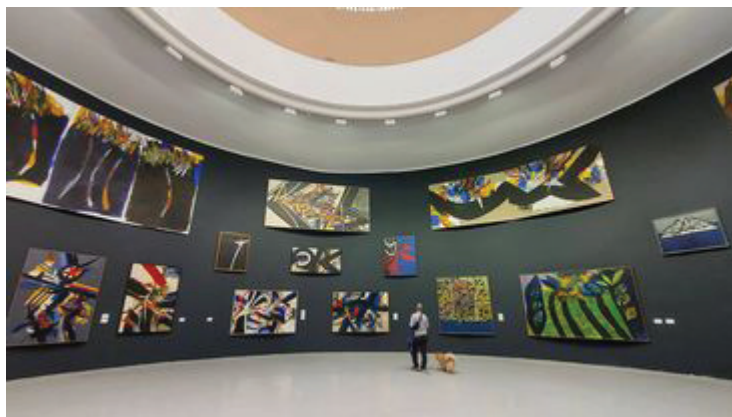
Savremeni nemački slikar Gerhard Richter (Gerhard Richter), čija je stvaralačka putanja išla od figuralnog i fotorealističnog do apstraktnog, kaže: „Apstraktne slike su privid jer prikazuju stvarnost koju mi ne možemo niti videti niti opisati, ali čije postojanje možemo intuitivno spoznati“ (Ruhberg *et al.*, 2004: 219). Upravo pojam apstraktnog u svim likovnim disciplinama u formalnom/neformalnom i informalnom podučavanju se vrlo postupno sagledava i interpretira kroz analizu kompozicije u kojoj se pojavljuju likovni elementi i principi komponovanja kroz izbor medija, tehnika i materijala. Buduća publika, a u procesu učenja učenici, studenti, svi koji gledaju i uče, prvi estetski doživljaj sagledavaju intuitivno. Apstraktna umetnost traži pažljivo gledanje i dugo promišljanje kako bi se dešifrovala ideja autorskog čina. Taj proces učenja mora biti zasnovan na vertikalnoj i horizontalnoj korelaciji i komparativnoj analizi apstraktnog likovnog stvaralaštva u opsegu skoro celog 20. veka i dve decenije 21. veka, kroz umetničke prakse brojnih učesnika apstarkcije od Kandinskog, Maljeviča (Kazimir Severinovich Malevich), Poloka (Paul Jackson Pollock), Mondrijana (Pieter Cornelis Mondriaan), Da Silva (Maria Helena Vieira da Silva), Baumajstera (Willi Baumeister), Apela (Christiaan Karel Appel), De Kuninga (Willem De Kooning), Tvomblija (Edwin Parker “Cy” Twombly), Gerharda Rihtera (Gerhard Richter) i nebrojeno mnogo drugih apstraktnih učesnika (Ruhberg i sar., 2004; Farthing, 2015). Učenje o apstraktnoj likovnoj/vizuelnoj umetnosti je proces koji je u stalnom trajanju. Nastanak apstraktne umetnosti u **moderni** vezujemo za 1910. godinu, kako smo već pominjali, i njeno egzistiranje uočavamo sve do danas u savremenoj umetničkoj praksi. Podučavanje o apstrakciji odvija se kao učenje u učionici, iz literature, iz galerijske i muzejske umetničke prakse kroz kompleksne tematske izložbe, putem televizijskih prikaza, na umetničkim stranicama društvenih mreža, u likovnim radionicama i programima likovne edukacije, kulturnim debatama i svim mogućim oblicima i pristupima saznanja.

Kulturni događaj **Murtić 100** kao javni čas apstrakcije

Jedan kompleksni umetničko-likovni program označen je kao kulturni događaj sezone u Hrvatskoj. Projekat **Murtić 100** obeležavao je stogodišnjicu rođenja hrvatskog likovnog umetnika Ede Murtića (Velika Pisanica, 1921 – Zagreb, 2005). Glavnu ulogu promocije programa vodila je Fondacija Murtić koju je osnovala umetnikova porodica 2005. godine sa ciljem očuvanja stvaralaštva Ede Murtića. Uz Fondaciju Murtić u proslavi jubileja učestvovalo je Hrvatsko društvo likovnih umjetnika (HDLU sa sedištem u Meštrovićevom paviljonu), zatim Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti i Turistička zajednica grada Zagreba. Koncipiran je bogat program obeležavanja jubileja sa različitim sadržajima koji je trajao od 25. maja do 18. jula 2021. na više lokacija u Zagrebu. Izložbe Murtićevih dela postavljene su u Meštrovićevom paviljonu (Trg hrvatskih velikana), Kabinetu grafike (Štrosmajerov trg) i Laubi – kući za ljude i umjetnost (prilaz Baruna Filipovića).

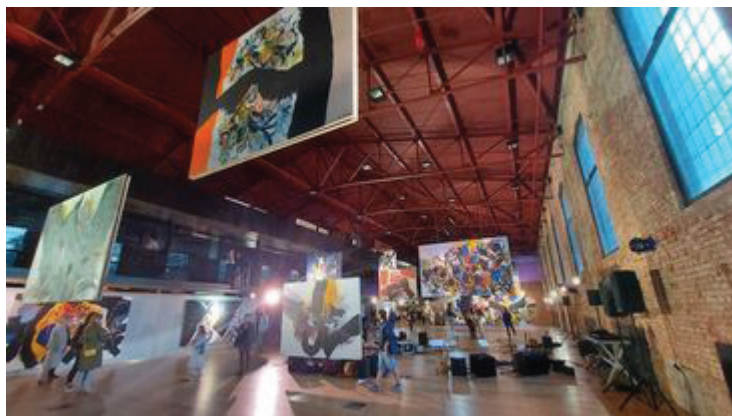
Centralna, multimedijalna izložba **Murtić 100**, u Meštrovićevom paviljonu, noseći deo programa **Murtić 100** je i najkompleksniji poduhvat predstavljanja Murtićevog rada koji je postavljen u sva tri izložbena prostora paviljona: Galeriji Bačva, Galeriji Prsten i Galeriji Prošireni mediji. U sva tri galerijska prostora izloženo je oko 120 radova izvedenih u različitim likovnim medijima, tehnikama i materijalima. Spektakularnost cele izložbe je upravo postignuta u kružnom toku Galerije Bačva gde dominira atraktivnost ikoničkih slika visokog modernizma velikog formata. Na ovaj izložbeni prostor vizuelnom vertikalom nadovezuje se Galerija Proširenih medija, koja fizički pripada prvom spratu. Postavka u Galeriji Proširenih medija nudi uvid u dramatične cikluse *Oči straha* koji datiraju iz osamdesetih godina prošlog veka i potenciraju kulturu trajnog sećanja na žrtve fašističkog terora. Murtić u ovoj fazi likovnog rada zauzima mesto slobodarskog aktera demokratskih načela, što potvrđuje redukovana i svedena paleta

usmerena na crtačke postupke. U trećem delu, u Galeriji Prsten predstavljen je i najvažniji deo koji demistifikuje proces apstrahovanja formi te stvaranja Murtićevog likovnog izraza.

Slika 1. Galerija Bačva, centralna izložba *Murtić 100*, Meštrovićev paviljon, Zagreb, maj 2021, foto Maja Bosnar

Prateća izložba, pod nazivom *Nova apstrakcija*, u Laubi (od 1. do 10. juna 2021) fokusirana je na stvaralaštvo poslednjih godina Murtićevog rada – oko 40 slika velikog formata kao i digitalne projekcije fragmenata radova, a praćena je muzičkim programom u režiji kompozitora i saksofoniste Maka Murtića, unuka Ede Murtića, u koji su bili uključeni muzičari iz nove regionalne eksperimentalne i alternativne scene, grupa *Živa voda* i muzički gosti Darko Rundek i Damir Urban.

Slika 2. Izložba *Nova apstrakcija* Ede Murtića, Galerija Lauba u Zagrebu, maj 2021, foto Maja Bosnar

Crtački dnevnik u Kabinetu grafike (od 31. maja do 20. juna 2021) obuhvata crteže koji su nastali ranih osamdesetih godina pa sve do 2001. godine. Crteži su deo fundusa Kabineta grafike HAZU (Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) a autorke su muzejska savetnica Vesna Kedmenec Križić i viša kustoskinja Ana Petković Basletić. Izložba prikazuje više desetina zapisa i skica iz crtačkih blokova rađenih pastelima, tušem i perom.

U prateći program uključen je i umetnički rad studenata slikarstva Akademije likovnih umetnosti iz Zagreba koji je oblikovan u formi murala na Maksimirskoj cesti.

Vizuelni program upotpunio je simpozijum *Sloboda i gesta* koji je priređen u hotelu Westin 10. juna 2021. Otvarajući simpozijum, glavni kustos izložbi Branko Frančeski (Branko Franceschi), direktor Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti u Zagrebu, podsetio je na 60-godišnjicu izložbe *Savremena umetnost iz SAD* koja se održala u Modernoj galeriji u Zagrebu 1961. godine i Murtića istakao kao glavnog predstavnika gestualne apstrakcije i visokog modernizma. Učesnici simpozijuma bili su Lina Džuverović, predavač (Arts Management and Policy, Univerzitet Birkbek u Londonu, Departman za film, medije i kulturne studije); Zvonko Maković, istoričar umetnosti i autor jedne od Murtićevih monografija; Mišela Blanuša, muzejska savetnica, Muzej savremene umetnosti, Beograd; Helen Harison (Helen Harisson), direktorka Polok-Krasner fondacije, Njujork, SAD; Džoana Grevers (Joana Grevers), predsednica Džoana Grevers Fondacije; Laura Karlini Fanfona (Laura Carlini Fanfogna), direktorka Muzeja i biblioteke grada Trsta i Budimir Lončar, diplomata i lični prijatelj Ede Murtića.

Štampane publikacije i materijal u digitalnom obliku i ekskluzivno dizajniran aksesuar zakružuju kulturni spektakl jubileja Eda Murtića. *Murtić 100* kreiran je na vebu i na društvenim mrežama Fejsbuk i Instagram.

Efekti kulturnog događaja *Murtić 100* na publiku – prvi deo istraživanja – rezultati i diskusija

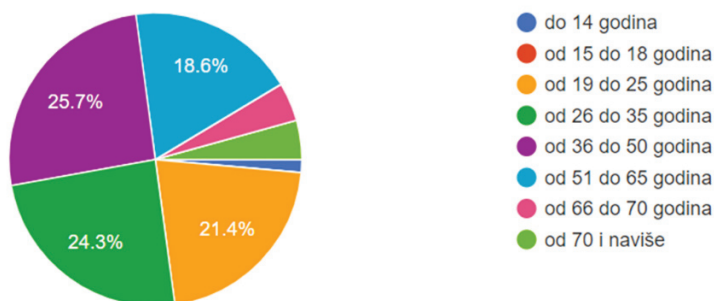
Za vreme kulturnog događaja *Murtić 100* i centralne izložbe apstraktnog slikarstva u Meštrovićevom paviljonu, istraživanje koje je vršeno bilo je usmereno na publiku i posećenost programa. Za vreme trajanja programa centralne izložbe i pratećih programa, kustoska služba HDLU-a je verifikovala broj od 6000 posetilaca samo u Meštrovićevom paviljonu. Za vreme trajanja programa, sprovedena je anketa u vidu konstruisanog upitnika za publiku u digitalnom i papirnom obliku. Anketa koja je sprovedena označena je kao prvi deo istraživanja.

Glavna problemska pitanja istraživanja su sledeća: u kojoj meri reprezentativne izložbe i kulturni događaji osnažuju likovnu i vizuelnu kulturu, ko čini publiku ovakvih događaja i kakva su temeljna znanja iz područja likovnih umetnosti? Kako su ta znanja usvajana (formalno, informalno i neformalno obrazovanje)? Koliko je javnost u Hrvatskoj bila zainteresovana za umetnički program čija je glavna tema bila apstraktna umetnost? Drugi deo istraživanja sprovodiće se u Beogradu 2023. godine, kada je planirana izložba u Muzeju savremene umetnosti.

U daljem tekstu biće prikazani samo neki rezultati istraživanja.

Pitanja su bila podeljena na opšta pitanja – populacija, obrazovanje, projekat *Murtić 100* glavni program, prateće izložbe, edukativni program, i na pitanja o kulturnoj politici – 25 pitanja zatvorenog tipa i 5 pitanja otvorenog tipa o savremenoj umetničkoj praksi.

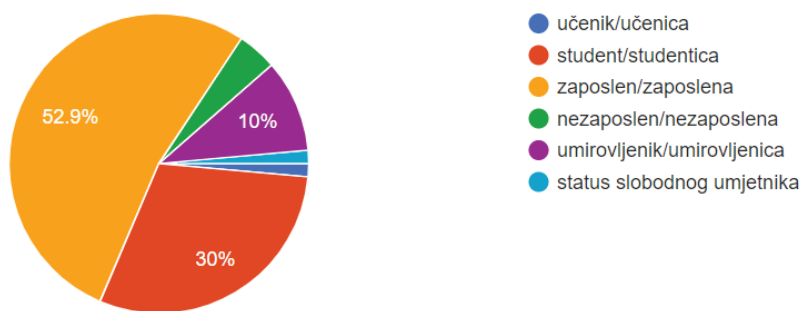
Obrada podataka je urađena na uzorku od 70 ispitanika, što je mali broj uzimajući u obzir ukupan broj posetilaca. Anketa je sprovedena u poslednjih petnaest dana trajanja programa. Starija populacija, koja je bila u nešto većem broju, ne koristi digitalne medije i zbog toga nije bila sklona da odgovori na anketu koja je bila postavljena u digitalnoj formi na stranici HDLU-a, i FB stranici *Murtić 100*. Kada se analizirao rezultat digitalnog upitnika i papirnog koji je distribuiran u galerijskom prostoru, došlo se do podatka da je najviše ispitanika iz Zagreba – 49%, i u jednakim procentima iz drugih delova Hrvatske. Publiku koja je videla program *Murtić 100* činilo je 71,4% žena i 28,6% muškaraca. Starosna struktura publike se kretala od 14 do 70 godina i naviše. Najmanji procenat predstavljao je publiku od 14 do 18 godina, a nešto veći procenat od 19 do 25 godina, koji je izražen do 10% od ukupnog broja ispitanika i to su uglavnom studenti (Grafikon br. 1). Posebno istraživanje studenata umetničkih fakulteta i akademija nije izvršeno.

Grafikon br. 1 prikazuje statistiku starosne strukture publike programa *Murtić 100*.

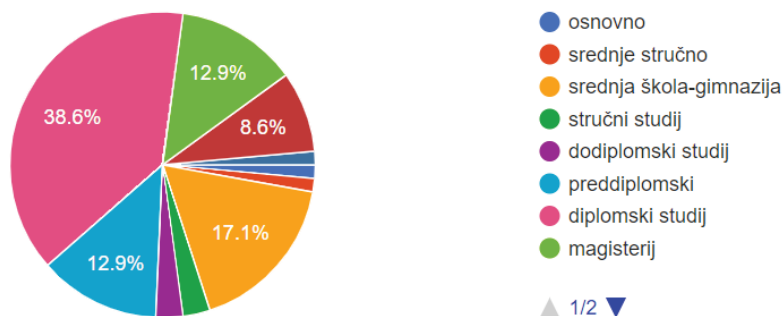
Najveći procenat publike – 25,7%, obuhvata starosnu grupu od 36-50 godina i to su uglavnom zaposleni, zatim u skoro istom procentu – 24,3%, od 26 do 35 godina i nešto manji deo od 18,6% - publika starosne dobi od 51 do 65 godina. 7% ispitanika pripada starosnoj grupi od 66 do 70 godina, i to su penzioneri. Iz svega navedenog možemo zaključiti da je publika koju je zanimala apstraktna umetnost i stvaralaštvo Ede Murtića, starosti od 26 do 70 godina (Grafikon br. 1).

Dalji rezultat prikazuje socijalni status i stepen obrazovanja publike, kao i posebno obrazovanje iz likovnih i vizuelnih umetnosti.

Grafikon br. 2 prikazuje socijalni status publike koja je posetila program *Murtić 100*.

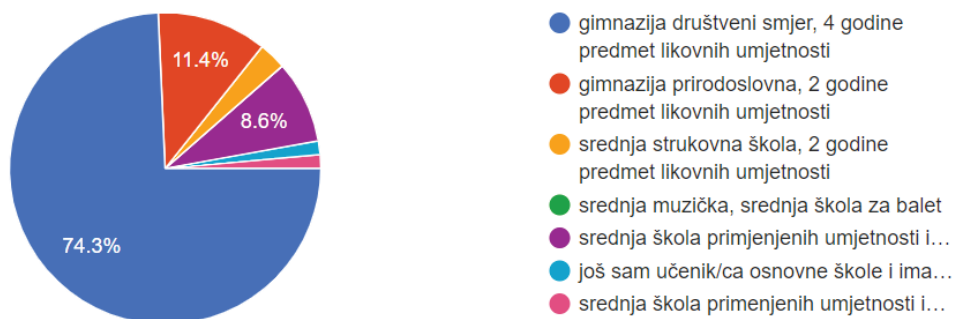
Najviše publike čine posetioци srednje generacije koji su zaposleni (52,9%) i čine malo više od tačne polovine ispitanika, na drugom mestu su studenti (30%) i penzioneri (10%). Ostatak publike od skoro 10% su nezaposleni, učenici i slobodni umetnici. Članovi Hrvatskog društva likovnih umjetnika HDLU i većina članova-umetnika je smatrala da ne treba da odgovara na upitnik, jer je Meštrovićev paviljon sedište njihovog udruženja koje svakodnevno posećuju, u njemu borave i prate sve likovne programe. Iz navedenog se zaključuje da bi broj ispitanika koji imaju status slobodnih umetnika bio mnogo veći, da je izložba bila u drugoj galeriji ili muzeju.

Grafikon 3. prikazuje stepen obrazovanja publike koja je pratila program *Murtić 100*.

Grafikon br. 3 prikazuje statistiku o stepenu obrazovanja publike koja je pratila apstraktnu umetnost, gde je procentualno najviše od ukupnog broja ispitanika onih koji imaju visokoškolsko obrazovanje diplomskih/master studija (38,6%). 12,9% ispitanika čine učenici srednjih škola i gimnazija, 8,6% sa srednjim stručnim obrazovanjem. Ostatak ispitanika koji je izražen u malim procentima (1-3%) su završili stručne studije, magisterije po starim programima i doktorate. Publika koja je pratila apstraktnu umetnost je u većem delu visokoobrazovana i profesionalno je usmerena na društveno-humanističko ili umetničko polje.

Grafikon br. 4 prikazuje formalno obrazovanje iz likovne kulture publike koja je pratila program *Murtić 100* i apstraktno slikarstvo. Najviše onih koji su pratili apstraktno slikarstvo u programu *Murtić 100* su ispitanici koji su završili gimnaziju društveni smer (74,3%) i koji su ukupno 12 godina imali predmet Likovna kultura u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju teorijsko-praktične nastave. Najveći deo publike čine oni koji su pohađali gimnazije pre upisa i završetka fakulteta, dok ostatak ispitanika (26%) pripada publici koja je stekla srednjoškolsko umetničko ali i visokoumetničko obrazovanje.

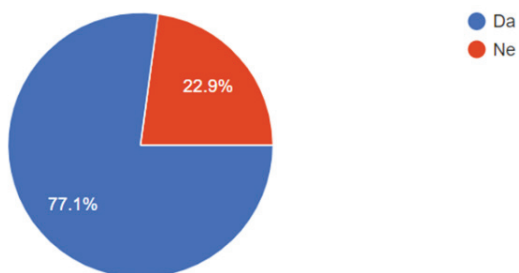

Grafikon br. 4. Statistički prikaz formalnog obrazovanja publike iz predmeta Likovna kultura.

Na grafikonu br. 5 prikazano je koliko je ispitanika posle formalnog obrazovanja likovne kulture nastavilo sa neformalnim i informalnim obrazovanjem o likovnim/vizuelnim umetnostima. Ovaj procenat je visok i čini ga 77,1% ispitanika, dok 22,9% publike koja je došla da pogleda apstraktno slikarstvo nije nastavila da se samostalno obrazuje nakon formalnog obrazovanja o likovnoj kulturi.

Nakon završetka formalnoga obrazovanja srednje škole, nastavio/la sam se samostalno obrazovati iz područja likovnih umjetnosti

70 responses

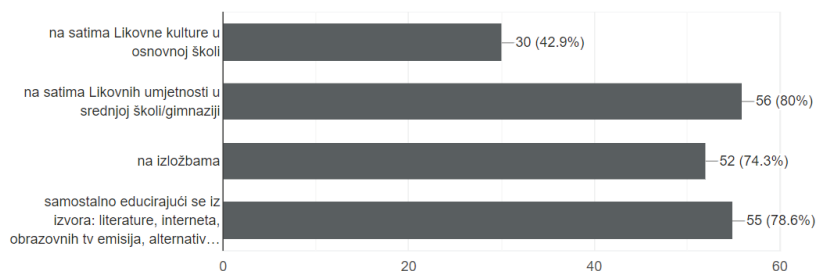

Grafikon br. 5. Prikaz broja ispitanika koji je nastavio neformalno i informalno obrazovanje iz likovnih/vizuelnih umetnosti posle završetka srednje škole.

Ispitanici su u upitniku dali odgovore gde i na koji su način najviše učili o apstraktnoj umetnosti. Najveći procenat ispitanika (80%) o apstraktnoj umetnosti je najviše naučilo ili steklo temeljno znanje u gimnazijskom školovanju, zatim kroz informalno učenje (78,6%), a potom na izložbama (74,3%). Ovo pitanje je bilo koncipirano sa višestrukom mogućnosti odgovora i dalo je najprecizniji odgovor o formalnom, neformalnom i informalnom učenju o likovnim umetnostima.

O apstraktnom slikarstvu učio/la sam (mogućnost više odgovora)

70 responses

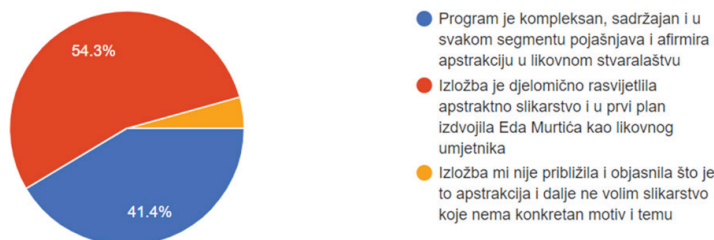

Grafikon br. 6. Izvori učenja o apstraktnom slikarstvu publike koja je pratila program *Murtić 100*.

Glavno problemsko pitanje u ovom istraživanju bilo je koliko reprezentativni umetnički programi i kompleksne retrospektivne izložbe kao i tematske izložbe pomažu u rasvetljavanju i razumevanju umetničkih pojava, likovnih pojmova i vizuelnih paradigmi. U ovom slučaju istraživanja, pitanje je bilo usmereno na apstraktnu umetnost programa *Murtić 100*. Da li je ovakav reprezentativni program uspeo da pojam apstraktne likovne umetnosti još preciznije i jasnije objasni i približi publici, učvrsti definiciju apstraktnog u slikarstvu i podstakne publiku na dalja promišljanja o likovnoj i vizuelnoj umetnosti? Mišljenje 54,3% ispitanika je da program kao što je *Murtić 100*, u svakom segmentu pojašnjava i afirmiše apstrakciju, dok 41,4% ispitanika misli da je program delimično rasvetlio praksu apstraktnog slikarstva. Samo 5% ispitanika negativno ocenjuje program, jer nije pojasnio apstraktno slikarstvo i nije uticao da se na apstrakciju gleda pozitivno i da se o njoj kao likovnom fenomenu i dalje razmišlja.

Koliko je program *Murtić 100* pomogao publici da razumije apstraktno slikarstvo?

70 responses

Grafikon br. 7 prikazuje odgovor publike o mišljenju koliko pomažu izložbe i reprezentativni umetnički programi u razvijanju likovne kulture.

Zaključak

Celovito učenje o likovnim i vizuelnim umetnostima nemoguće je postići kroz jedan oblik, pristup i ustaljen način podučavanja. Formalno obrazovanje je samo osnova koja započinje u učionicama kao mestima za uvođenje dece i mladih u umetničko područje likovnih i vizuelnih umetnosti. To je prvi korak koji senzibilize i pojašnjava vizuelni svet koji korespondira u mnogim pravcima svakodnevnog života. Uspostavljanjem vizuelne komunikacije razvija se kritičko mišljenje i podstiče se kreativno stvaralaštvo. Izlaskom iz okvira ustaljenih didaktičkih oblika podučavanja i promenom paradigme metodičkih pristupa, otvaraju se bezbrojni načini učenja koja razvijaju sveukupna znanja o umetnosti i koji doprinose razvoju tradicionalne i savremene umetničke prakse.

Usmeravanjem učenika i mladih iz učionica sa časova likovne kulture ka javnom prostoru gde se umetnost stvara, događa i egzistira, regrutuje se nova likovna/kulturna publika. U spektru formalnog umetničkog obrazovanja objedinjeni su učionica, internet, institucije kulture, galerijska i muzeološka praksa, umetnički programi, nacionalni umetnički projekti, umetnički događaji i mediji koji to sve beleže. Dinamiku pojavnosti umetničkog, stvaralačkog i kreativnog obrasca neophodno je podsticati i u neformalnom učenju, na prvom mestu kroz primere reprezentativnih i kompleksnih kulturnih programa i događaja, koji daju odličan ishod učenja, što je

istraživanje projekta *Murtić 100* i pokazalo. Galerijski, muzejski i svi izložbeni javni prostori uz dobro osmišljene umetničke sadržaje postaju kreativne industrije. Uspostavljanjem mreža između škola, fakulteta, institucija kulture, privrede i svega što afirmiše i razvija sveukupni život je nova didaktika, nova metodika vizuelne i likovne kulture. Taj novi standard u kulturi koji je razmatrao Akile Benito Oliva pred kraj 20. veka, govoreći o muzejima savremenih umetnosti u svetu i dajući odgovore na pitanja kako ti isti muzeji privlače pažnju. Izlagačka politika informiše i formira novi mentalitet publike da bi afirmisala koegzistenciju različitosti (Benito Oliva, 2010: 9).

Projekat *Murtić 100* je održao javni čas apstrakcije stvarajući nove interpretativne diskurse za osnaživanje koncepta formalnog, neformalnog i informalnog, koje se zaokružilo u konceptu celoživotnog učenja o likovnim i vizuelnim umetnostima.

Literatura:

- Argan, Đ. K. (2011): *Projekat i sudbina: Oglеди o modernoj, postmodernoj umetnosti i arhitekturi, industrijskom dizajnu, istoriji umetnosti i umetničkoj kritici*. Beograd: Orion Art.
- Baranović, B. (2015): *Školski kurikulum: teorijski i praktični aspekti*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Bosnar, M. (2018): *Uloga novih medija u nastavi likovne kulture u gimnazijama*. Zagreb: Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Bosnar, M. (2021): Javni čas apstrakcije, Kulturni dodatak, *Politika*. Beograd.
- Cindrić, M., Miljković, D., Strugar, V. (2010): *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-D2.
- Kuka, E. (2012): Koncept neformalnog obrazovanja, *Život i škola*, 58 (27): 197–203.
- Farthing, S. (2015): *Umjetnost – Vodič kroz povijest i dijela*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kloc, H. (1995): *Umetnost u 20. veku: Moderna – postmoderna – druga moderna*. Novi Sad: Svetovi.
- Oliva, A. B. (2010): *Muzeji koji privlače pažnju*. Beograd: Clio.
- Murtić, R., Simčić, N. (2021): *Murtić 100*. Zagreb: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika.
- Ruhrberg, Schneckenburger, Fricke, Honnef (2004): *Umjetnost 20 stoljeća*. Zagreb: Biblioteka Altamira.
- Šuvaković, M. (2011): *Pojmovnik teorije umetnosti*. Beograd: Orion Art.
- Žilber, K. (2005): *Muzej i publika*. Beograd: Clio.

Veb izvori:

- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije:
<https://mpn.gov.rs/prosveta/predskolsko-i-osnovno-obrazovanje-2/> posećeno 1.04.2022.
- Murtić 100, <https://murtic100.hr/> posećeno 1.04.2022.